

*Мелехтя В.Ю., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ПРО СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

ABOUT THE CREDIT RISK MANAGEMENT SYSTEM OF A COMMERCIAL BANK

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття «кредитний ризик» та систему управління кредитними ризиками в банку. Розкрито основні етапи управління кредитним ризиком та вимоги до системи управління ними. Приділено увагу оптимізації методів та технологій управління ризиками в банках.

Ключові слова: кредитний ризик, управління кредитним ризиком, позичальник, портфельний кредитний ризик.

Abstract. The article considers the essence of the concept of "credit risk" and the credit risk management system in the bank. The main stages of credit risk management and requirements for their management system are revealed. Attention is paid to the optimization of risk management methods and technologies in banks.

Keywords: credit risk, credit risk management, borrower, portfolio credit risk.

Постановка проблеми. З огляду на існуючі проблеми та ситуацію на грошово-кредитному ринку, питання щодо шляхів вдосконалення кредитної діяльності є досить цікавим. Адже, вивчення джерел і форм забезпечення погашення кредитів, розробка методів зниження питомої ваги неповернених позичок в загальному обсязі наданих кредитів, ефективне використання результатів аналізу наданих кредитів, ефективне управління процентним ризиком, формування банком резерву на покриття можливих втрат за позиками, впровадження якісних форм забезпечення та контролю за цільовим використанням позички справляють регулюючий вплив на банківську діяльність. Тому з причини складності та багатогранності даної теми, що розглядається, чимало питань потребує поглибленого системного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичну та теоретичну основу роботи складають праці українських та зарубіжних науковців: А.М. Мороза, М.І. Савлука, О.В. Васюренка, А.И. Ольшанського, О.И. Лаврушина та інших, законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Президента України, Національного банку України, внутрішньобанківські інструкції та положення.

Формування цілей. Аналіз системи управління кредитним ризиком комерційного банку.

Виклад основного матеріалу. Основою сучасної банківської діяльності є оптимізація параметрів ризиків, що викликає потребу у комплексному підході до створення системи управління ними.

Оптимізація методів та технологій управління ризиками в банках стала однією з основних передумов набуття конкурентної переваги, залучення клієнтів та збільшення прибутковості банківського бізнесу [4].

Кредитний ризик – основний вид фінансових ризиків, з яким стикаються банки у процесі своєї діяльності. Його поява спричинена, перш за все, несвоєчасним виявленням проблемних кредитів і недостатністю створених під них резервів, а також недосконалістю кредитного контролю в банках. Підвищення інтересу до оцінки кредитного ризику пов'язано зі зростанням обсягів кредитних портфелів банків, зниженням рентабельності в банківській сфері, що спонукає банки приймати на себе високі кредитні ризики. Усе це обумовило актуальність вдосконалення існуючих і впровадження нових методик оцінок та управління кредитним ризиком.

Основними напрямками регулювання кредитного ризику є розробка й реалізація заходів щодо запобігання або мінімізації пов'язаних з ним втрат. Мінімізація кредитного ризику передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на зниження ймовірності настання подій або обставин, що приводять до кредитних збитків, та (або) на зменшення (обмеження) розміру потенційних кредитних збитків.

Банк управляє кредитним ризиком як на рівні окремої позички, так і на рівні кредитного портфеля Банку в цілому.

Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінювання індивідуального кредитного ризику передбачає оцінювання кредитоспроможності окремого контрагента, тобто його індивідуальної спроможності своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за прийнятими зобов'язаннями. Результати оцінки кредитоспроможності клієнта лежать в основі ухвалення рішення про надання або не надання кредиту. Виходячи із кредитоспроможності позичальника банк визначає, який розмір ризику він може прийняти на себе. Після надання кредиту працівники кредитного підрозділу повинні перебувати в постійному контакті з позичальником з метою контролю за дотриманням умов кредитування. Контроль за кредитною операцією дозволяє вчасно виявляти зміни у фінансово-правовому стані клієнта й адекватно реагувати на зміну якості наданого кредиту.

Управління кредитним ризиком при кредитуванні проводиться через:

- зміну умов кредитного договору;
- через припинення (обмеження) кредитування;
- встановлення контролю за рухом коштів по рахунках позичальника в банку, договірне списання коштів з рахунків позичальника;
- встановлення строку погашення кредиту й інше.

Портфельний кредитний ризик – міра (ступінь) ризиковості кредитного портфеля (сукупності всіх кредитних угод) комерційного банку. Він проявляється у зменшенні вартості активів банку. Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість перед банком за операціями, яким притаманний кредитний ризик (кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо).

Управління кредитним ризиком банку складається з наступних етапів:

- оцінка кредитного ризику;
- моніторинг кредитного ризику;
- регулювання кредитного ризику;
- мінімізація ризику.

В цілому управління кредитним ризиком можна розглядати як сукупність заходів, спрямованих на мінімізацію витрат з метою встановлення оптимального співвідношення доходності та ризику. Метою такої діяльності є створення умов захисту кредитора шляхом

встановлення лімітів та диверсифікації строків позик, провадження належної аналітичної діагностики фінансового стану позичальника, яка повинна передбачати аналіз грошових потоків клієнта та комплексний аналіз його кредитоспроможності, вибір оптимальної форми забезпечення кредиту [2].

Кредитний ризик є невід'ємною частиною системи банківських ризиків, яка має спеціальну стратегію зі своїми взаємозв'язками, властивостями, ознаками і відносинами. Управління кредитним ризиком банку – це формалізований процес з чіткою послідовністю етапів, механізмів та методів, за допомогою яких банк виявляє ризики, оцінює їх рівень. Здійснює моніторинг і контролює свої ризикові позиції. Управління кредитним ризиком полягає у проведенні дій, спрямованих на підтримання такого рівня ризику, який відповідає поставленим цілям банку.

Система управління кредитним ризиком повинна відповідати певним вимогам (рис. 1)

Цілісність	<ul style="list-style-type: none"> Система управління повинна бути цілісною, оскільки порушення цілісності може призвести до зміни зв'язків між частинами системи та
Стійкість	<ul style="list-style-type: none"> Система управління повинна зберігати свої властивості при дії зовнішніх
Цілеспрямованість	<ul style="list-style-type: none"> Цілеспрямованість передбачає розробку цілей та завдань, шляхи їх
Гнучкість	<ul style="list-style-type: none"> Гнучкість означає здатність та готовність до змін в результаті виникнення
Одноманітність	<ul style="list-style-type: none"> Одноманітність передбачає підпорядкованість всіх елементів
Оперативність	<ul style="list-style-type: none"> Система повинна бути оперативною для того, щоб за період прийняття та виконання рішень не настали зміни, при яких реалізація прийнятих
Надійність	<ul style="list-style-type: none"> Система повинна функціонувати постійно і безперебійно
Оптимальність	<ul style="list-style-type: none"> Оптимальність системи управління характеризується встановленням
Економічність	<ul style="list-style-type: none"> Економічність передбачає отримання необхідного результату при мінімальних затратах

Рис. 1 Вимоги до системи управління кредитним ризиком банку

Система управління кредитним ризиком не лише дозволяє банкам забезпечувати свою прибутковість та ефективність кредитних операцій, а й сприяє виконанню банківським кредитом його ролі у сфері грошового обігу. Видані і неповернені в зазначений термін кредити збільшують грошову масу в країні, сприяють інфляційним процесам.

Система управління кредитним ризиком включає об'єкт, суб'єкти, інструменти та підсистеми забезпечення (табл. 1).

Система управління кредитним ризиком

Елементи системи управління	Характеристика елемента
Об'єкт	<ul style="list-style-type: none"> – індивідуальний кредитний ризик (ризик конкретного позичальника); – портфельний кредитний ризик (ризик портфеля)
Суб'єкти	<ul style="list-style-type: none"> – загальні збори акціонерів (учасників), спостережна рада, правління; – кредитний комітет, комітет кредитного нагляду, служба ризик-менеджменту; – співробітники кредитних підрозділів
Інструменти	<ul style="list-style-type: none"> – планування; – регулювання; – аналіз; – контроль
Підсистеми забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – нормативна; – інформаційна; – технологічна; – кадрова

Кредитний ризик є основним об'єктом управління для банків. При цьому всі види кредитного ризику мають окремий механізм управління.

Організаційне забезпечення управління кредитним ризиком банку починається із загальних зборів акціонерів (учасників), які визначають загальну стратегію розвитку банку та відповідну стратегію щодо управління ризиками. Спостережна рада здійснює нагляд за законністю та обґрунтованістю прийнятих рішень. Реалізація розробленої політики проводиться правлінням банку, яке в свою чергу розподіляє окремі завдання відповідним департаментам та відділам банку. Організаційна структура кредитної функції в кожному конкретному банку має особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами клієнтури.

Банки повинні використовувати різноманітні форми організації контролю, методи звірки кредитів, структуру підрозділів залежно від специфіки діяльності та клієнтів, потреб і можливостей, особливостей ринку та конкретної ситуації. Однак існують загальні принципи та правила, яких повинен дотримуватись менеджмент кожного банку, формуючи організаційну структуру процесу кредитування.

Функцію надання кредитів необхідно відокремити від функції контролю за наданими кредитами. У кредитному департаменті банку функцію кредитного аналізу доцільно відокремити від процесу надання та оформлення кредитної угоди. Це сприятиме підвищенню рівня об'єктивності оцінки кредиту та зменшенню кредитних ризиків.

Висновки. Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що головним завданням управління кредитними ризиками є визначення ступеня допустимості та виправданості того чи іншого ризику і прийняття практичного рішення, спрямованого або на використання ризикових ситуацій, або на вироблення системи заходів, що зменшують небезпеку виникнення збитків банку від проведення тієї чи іншої операції.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: закон України № 2121-III редакція від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

2. Білецька Н. Розрахунок доходів і витрат банку внаслідок впровадження НСМЕП. *Банківська справа*. 2012. № 4. С.49-57
3. Глухов В.В., Бакрамов Ю.М. Финансовый менеджмент. Санкт-Петербург: Специальная литература, 2015. 429 с.
4. Жуков Е.Ф. Общая теория денег и кредита. М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 2015. 304 с.
5. Коцовська Р.С., Ричаківська В.І. Операції комерційних банків. Львів. ЛБІ НБУ, 2011. 516 с.
6. Мороз А.М. Банківські операції. URL: <http://studentam.kiev.ua/content/view/615/72/>
7. Олексієнко М.П. Кредит і кредитні правовідносини: економічна природа і практика законодавчого регулювання. К.: Козаки, 2016. 144 с.
8. Омельченко О.В., Давиденко Г.В. Аналіз фінансових показників діяльності банку, що передують його ліквідації. *Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016*. Т.1. 2016. С. 395-398.
9. Омельченко О.В. Проблемы оценки эффективности деятельности финансовых компаний. *Инновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука: сборник научных статей*. Минск. 2017. С. 85-87
10. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка. М. ИКЦ ДИС, 2017. 464 с.
11. Швед В.В., Луценко О.С. Про деякі методологічні засади управління ризиками на підприємстві. *Інноваційні виміри розвитку світової економіки*. 2013. С. 191-195
12. Швед В.В., Боковець В.В. Стратегічне управління. Вінниця: ВФЕУ. 2012. 151 с.
13. Швед В.В. Банківське регулювання та нагляд. Сутність та значення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. № 5. С. 124-127.

Ткаченко М.І., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнесу і права,

Вінницький інститут Університету «Україна»

Євась Т.В., старший викладач
кафедри бізнесу і права,

Вінницький інститут Університету «Україна»

Афоніна А.О., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Вінницький інститут Університету «Україна»

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

THE WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC EFFICIENCY OF ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті розглянуто поняття економічної ефективності діяльності підприємства. Наведено класифікацію факторів впливу на економічну ефективність. Визначено основні резерви підвищення економічної ефективності діяльності підприємства.